

za delno, ampak v določenih smereh in v določenem času tudi za avtodestruktivno. Napredek s pomočjo rasti informacij, ki vodi k degradaciji, slabšemu, pa ni več napredek.

Za človeško bistvo je najpomembnejše moralno merilo napredka. Vse druge oblike napredka, kot ekonomski, znanstveni, tehnološki, izgubijo svoj smisel, če ne vodijo k moralnemu napredku ali pa celo prispevajo k njegovemu nazadovanju. Edinole moralni napredek ima notranje vrednosti po sebi, vsi drugi napredki imajo predvsem instrumentalno vrednost in bi morali biti v končni instanci v funkciji moralnega napredka. Za moralni napredek je na določeni stopnji razvoja bistven tudi ekonomski, politični, znanstvenotehnološki ter socialni napredek. Ta zveza pa ni vedno nujno pozitivna, ampak je lahko tudi negativna tako na nizki kot tudi na visoki stopnji razvoja. V zgodovini je bil pogosto delni kulturni in ekonomski napredek za nekatere odkupljen z moralnim in socialnim nazadovanjem in zatiranjem drugih. Ni bilo napredka za vse na vseh področjih in po vseh merilih. Danes nima trajne perspektive ne samo ekonomsko-tehnološki, ampak tudi ne socialni in kulturni ter moralni napredek, če ne bo zadovoljivo rešen civilizacijski ekološki sindrom. Ogrožena je lahko celo že dosežena stopnja socialnega, ekonomskega, kulturnega in moralnega napredka. Vse dosežene zvrsti in ravni napredka se bodo lahko obdržale in razvijale samo, če bodo spoštovani ekološki pogoji in omejen napredek.

LITERATURA

- Ayala, J. F. (1988): Can »Progress« be Defined as a Biological Concept? v: Nitecki, M. H. (ed.) (1988): *Evolutionary Progress*, The University of Chicago Press, Chicago and London (nadalje označeno s kratico »EP 1988«)
- Darwin, C. (1954): *O nastanku vrst*, Državna založba Slovenije, Ljubljana
- Hull, D. L. (1988): *Progress in Ideas of Progress*, v: »EP 1988«
- Nitecki, M. H. (1988): *Discerning the Criteria for Concepts of Progress* v: »EP 1988«
- Provine, B. W. (1988): *Progress in Evolution and Meaning of Life*, v: »EP 1988«
- Ruse, M. (1988): *Molecules to Men: Evolutionary Biology and Thoughts of Progress* v: »EP 1988«

HUBERT POŽARNIK

Premik k novi paradigmi razvoja

Tukaj je govor o koncu ideologij. Mislim, da je konec mila beseda in da gre v resnici za polom zelo konkretnih ideologij. Zadnje čase razpravljamo o kapitalizmu in socializmu na drugi ravni, v bistvu pa gre za izvedenke egocentrizma in antropocentrizma. Če hočete, gre za polom evrocentrizma in industrializma. Gre za polom. In z mojega zornega kota moram reči, hvala bogu, da je do tega poloma prišlo, da se torej še naprej ne navdajamo z iluzijami, da je možno industrializem ohranjati. Žal je ta polom danes bolj subtilno zaznan v nekih krogih, intelektualnih, medtem ko v praksi o tem polomu še vedno ni kaj dosti videti. Bolje rečeno – videti je samo simptome poloma, ki se kopičijo, medtem ko velik del politične prakse znanosti tega poloma še ne prizna in skuša z metodami in usmeritvami iz preteklosti naravnati prihodnost. Čim prej se moramo rešiti miselnih konstruktov, s katerimi se danes ukvarja del znanosti, teoretiziranja, prikrite nevroze evropske

inteligence, ki objektivno samo služi oprijemljivim, zelo materialnim interesom skupin, držav itn.

Ali je prihodnost nepredvidljiva? Kam gremo, je jasno. Zelo majhen del človeštva živi v luksuznem vagonu tega vlaka, ki gre nekam in nihče ne ve, kam, kdo vodi ta vlak, kdo je v lokomotivi (in če so tračnice naprej – op. Južnič). Skozi okno vidimo levo in desno odcepišča, pa se ne ustavimo in se ne sprašujemo, kam to gre, ali je to tista svetla prihodnost, v katero hočemo priti? Pogled skozi okno pa nam kaže hkrati tudi vedno večje kupe umazanije in tudi vedno večjo onesnaženost človeka, izropanost planeta itn. Kam gremo? Mislim, da vemo, kam. Ne samo v polom ideologij, ampak v polom celotnega človeštva. Mislim, da bi se morali ustaviti in od temelja premisliti vse tisto, kar nas uspava. Da vzamemo na primer pod lupo, kaj je pod današnjimi pogoji to, kar imajo slovenski ali evropski ekonomisti za napredek. Ali ni to sama izguba za človeštvo? Ali da se vprašamo, kakšno je razmerje med kvaliteto in kvantiteto, kaj je danes sploh kvaliteta ali kaj je dobiček. Ali ni to, kar ekonomija sešteva in prikazuje kot dobiček, morda sama izguba za naravo in človeštvo?

To, kar potrebujemo, je nova paradigma, popolnoma nov miselni in vrednostni vzorec. Potrebujemo nov, globalni civilizacijski in kulturni načrt. Ta načrt mora vključevati vse naše delo in življenje. Obstajajo množice knjig, žal pri nas večinoma neprebranih, ki govorijo o tem. Te knjige odkrivajo potrebo po večji odgovornosti, po novi etiki, po slovesu od etablirane znanosti – in to ne na podlagi »zelenih« čustev, ampak iz zelo trdnih in oprijemljivih dejstev. Kaj je danes sodobna znanost že vse odkrila, a žal nima do teh stvari nikakršnega filozofskega, duhovno-kritičnega in moralnega odnosa. Posebno je zanimivo, da so prav družboslovci danes zelo slabi filozofi. Zelo slabo vedo, kam gremo, in se o tem neboljano in zmedeno sprašujejo, medtem ko so med naravoslovci, posebno fiziki in biologi, danes pravi filozofi. Filozofi prihodnosti, ker jim predmet raziskovanja kaže mnogo novih stvari. Če vprašate fizike, astrofizike ali kozmologe, vam bodo povedali npr., da je v kozmosu na delu princip, ki usmerja dogajanje od preprostega h kompleksnemu, princip samoorganizacije, princip »od mrtvega k živemu«, da je opaziti princip, ki pelje od materialnega k duhovnemu. Iz tega se da marsikaj izvesti za našo sedanost in prihodnost.

Lahko rečemo, da ni nobene škode, če človeštvo propade. Vendar prav omenjena spoznanja govorijo, da ni samo naša odgovornost do generacij, ki prihajajo za nami, tisto, kar nas zavezuje za ohranitev življenja na našem planetu, ampak so v igri še druge stvari.

Objektivni tok, kam gredo stvari, je treba danes nujno razpozhati. Zato moramo mobilizirati vse, ki imajo še zdrava čutila, jasen pogled in voljo. Prej je bil govor o naši poti v Evropo. Bojim se, da pozabljamo, da je Evropa, ki jo imamo v mislih in v katero želimo, v prvi vrsti Evropa etaž generalnih direktorjev, koncernov, multinacionalnih in bančnih družb. Torej Evropa, ki je v zatonu. Na srečo je znotraj nje še ena Evropa, bolj ekološka, nenasilna, kulturna. Vprašanje je torej, za katero Evropo se bomo danes odločili. To se mi zdi pomembna in usodna politična odločitev.